

AHOLINING HUQUQIY MADANIYATI VA HUQUQIY BILIMINI YUKSALTIRISH QONUN USTUVORLIGINI TA'MINLANISHINING MUSTAHKAM POYDEVORI.

Dehqonov Behzod Nekmurod o'g'li

Buxoro davlat universiteti

“Tarix va yuridik” fakulteti 4-bosqich talabasi

E-mail: dehqonovbehzod05@gmail.com

Telefon nomeri: +998770462086

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10536030>

Annotatsiya. Maqolada jamiyat hayotida aholining huquqiy tarbiya va huquqiy madaniyatni yuksaltirish ahamiyati va ushbu tizimni takomillashtirishda amalga oshirilayotgan islohotlar, O'zbekistonning qonun ustuvorligi bo'yicha “rule of law index” reytingidagi o'rni haqida to'xtalib o'tilgan. Huquqiy tarbiya, huquqiy madaniyatni yuksaltirishda va qonun ustuvorligini ta'minlashda qonunchiligimizda qabul qilinayotgan qarorlar va amalga oshirilayotgan loyihalar haqida xorijiy huquqshunoslar fikri keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: huquqiy tarbiya, korrupsiya, huquqiy madaniyat, “Rule of law index”, konferensiya, huquqiy axborot, qonun ustuvorligi, konstitutsiya, ishonchlilik.

IMPROVING THE LEGAL CULTURE AND LEGAL KNOWLEDGE OF THE POPULATION IS A SOLID FOUNDATION FOR ENSURING THE RULE OF LAW.

Abstract. In the article, the importance of legal education and raising the legal culture of the population in the life of society and the reforms implemented to improve this system, Uzbekistan's rule of law index rating The opinions of foreign jurists were cited about the decisions made in our legislation and the projects implemented in legal education, raising legal culture and ensuring the rule of law.

Key words: legal education, corruption, legal culture, "Rule of law index", legal information, rule of law, constitution, reliability.

ПОВЫШЕНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ПРАВОВЫХ ЗНАНИЙ НАСЕЛЕНИЯ ЯВЛЯЕТСЯ ПРОЧНОЙ ОСНОВОЙ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНА.

Аннотация. В статье подчеркивается важность правового воспитания и повышения правовой культуры населения в жизни общества, проводимые реформы в совершенствовании этой системы, место Узбекистана в рейтинге верховенства закона “rule of law Index” Юридическое воспитание, приводится мнение зарубежных юристов о решениях и реализуемых проектах, принимаемых в нашем законодательстве в целях повышения правовой культуры и обеспечения верховенства закона.

Ключевые слова: правовое воспитание, коррупция, правовая культура, “указатель правовых норм”, правовая информация, верховенство закона, Конституция, надежность.

Har bir demokratik davlatning eng katta vazifasi jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlash, fuqarolarni huquqlarini ishonchli himoya qilish, aholining huquqiy erkinligini ta'minlashdan iborat hisoblanadi. Bularning barchasi aholining huquqiy madaniyati va huquqiy bilimni yuksaltirish bilan bevosita bog'liq. Qonun ustuvorligini ta'minlash, demokratiyani mamlakatda kuchli bo'lishi nafaqat davlat organlari xodimlariga balki fuqarolarning o'ziga ham bog'liq.

Aholining huquqiy madaniyati va huquqiy bilimni qanchalik yuqorilar ekanmiz qonun ustuvorligi bo'yicha ham shuncha muvaffaqiyatga erishamiz. Biz shu sohani takomillashtirishdan oldin uning nima ekanligini va qanchalik ahamiyatga ega ekanligini bilib olishimiz zarur.

Huquqiy madaniyat- jamiyatimizda aholining qonunchilik tizimidan xabardorlik darajasi, qonun ustuvorligi va yangiliklariga bo'lgan munosabati va qonunchiligimizda mavjud bo'lgan qonun tartib qoidalarga bo'ysinish.

Barcha sohalar, barcha tarmoqlar rivojlangani sari huquq tizimida va uning targ'ibotida ham innovatsion yangiliklar, texnologiyalar, zamonaviy usullar kirib kelmoqda. Biz ham huquqiy madaniyat va huquqiy bilimni yuksaltirish yo'lida qiladigan ishlarimiz, yangiliklarimiz juda ham ko'p va huquq sohasi shuni talab qilib kelmoqda.

Huquq targ'iboti aholi uchun, yoshlar uchun juda katta ahamiyatga ega ekanligi haqida ko'p to'xtalib o'tmoqdamiz. Biz targ'ibotni avvalo jamiyatning asosiy bo'g'ini bo'lgan oiladan boshlashamiz zarur. Chunki hamma narsaning poydevori bo'lgani kabi huquqiy madaniyat va huquqiy bilim berishning poydevori ham aynan oila hisoblanadi. Har bir ota ona yoki oila a'zolari huquqiy madaniyatni ham huquqiy nigilizmni ham o'rgatadigan shu o'rinlarda o'rnak bo'ladigan bo'g'in bo'lib xizmat qiladi. Jamiyatdagi insonlar huquqbuzarliklarga befarq bo'lsa, qonunbuzarliklarni oldini vaqtida olmasa yoki unga qarshi yetarlicha tartib o'rnatmasa bunday jamiyat tannazulga yuz tutishi, jinoyatlar ko'payishi, qonunga nopisandlik kuchayishi, befarqlik, korrupsiya holatlari ko'payishiga guvoh bo'lamiz.

Bugungi kunda huquqiy targ'ibotda OAV dan, gazeta, jurnal, ijtimoiy tarmoqlardan keng foydalanib kelmoqda. Maktablar, texnikumlar, litseylar, universitetlarda ham bir qator yangililar, innovatsiyalar amalga oshirib kelinmoqda. Jahonda qonun ustuvorligi bo'yicha xalqaro "World justice project" saytining "Rule of law index" indeksi reytingida 142 davlat kiritilgan. O'zbekiston bu reytingda 2023-yilda qonun va huquq ustuvorligi bo'yicha 0.50 ko'rsatkich bilan 78-o'rinda qayd etilgan. Ushbu reyting asosan 8 ta indikatorida aniqlangan. Ular:

1. Fuqarolik odil sudlovi indikatorida – 74 - o'rin;
2. Hokimiyat organlari vakolatlarining cheklanganligi indikatorida - 119-o'rin;
3. Korrupsiyaning mavjud emasligi indikatorida – 66-o'rin;
4. Qonunlarga rioya qilish indikatorida – 99-o'rinda
5. Asosiy huquqlarning ta'minlanganlik indikatorida – 109-o'rinda
6. Jinoiy sudlov indikatorida – 71-o'rin
7. Hukumat ochiqligi indikatorida – 119-o'rinda
8. Tartib va xavfsizlik indikatorida - 17-o'rin

Ushbu indikatorga hukumat ochiqligi, asosiy huquqlarining ta'minlanganlik, qonunlarga rioya etish, hokimiyat organlari vakolatlarining cheklovlari indikatorlarida natijamiz juda achinarli holatda.

Bu indikatorlarda yuqori natijaga erishish uchun aholining huquqiy madaniyati va huquqiy bilimni yuksaltirish bilan birga huquq sohasida innovatsiyalarni qo'llash bugungi kunning talabi hisoblanadi.

Bu uchun turli xil "law innovation" yoki "modern law technologies" kabi tanlovlar tashkil etish orqali sohada huquqiy innovatsiyalar joriy etishimiz huquq sohasida ancha yuqorilashimizga xizmat qiladi. Bunday tanlovlarni ayniqsa hukumat ochiqligi, fuqarolarning asosiy huquqlarining

ta'minlanganligi, qonunlarga rioya etish kabi yo'nalishlarda joriy etishimiz kerak. O'zbekistonda huquqiy madaniyat va huquqiy bilimga e'tibor, qonun ustuvorligini ta'minlashda juda ko'p islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsada lekin hali ham juda ko'p kamchililar kuzatilmoqda.

Misol uchun hozirgi vaqtda ham ba'zi organ xodimlari tomonidan qonun-qoidalarni yetarli darajada bilmaslik, fuqarolar orasida esa korrupsiya, qonun-qoidalarga bepisandlik, demokratik jarayonlarda e'tiborsizlik holatlari ko'zga tashlanadi. Qonuni va o'z haq-huquqlarini bilmaslik ortidan esa ba'zi mansabdor shaxslar, davlat organlari xodimlari tomonidan vaziyatni o'z tomoniga hal qilish holatlar uchrab turmoqda. Shuningdek fuqarolar orasidagi huquq sohasiga beparvolik, mensimaslik holatlarini noto'g'ri yo'llardan yurayotgan yo'lovchilar, saylov tizimida ishtirof etmayotgan fuqarolar, korrupsiya holatlariga chorlayotgan shaxslar, mamlakatdagi huquq tizimida yangiliklarga, islohotlarga qiziqmaydigan yoshlar misolida ko'rishimiz mumkin. Mana shunday holatlarni bartaraf etish uchun eng avvalo huquq tizimida biz yoshlarni qiziqtirishimiz ularni davlat fuqarolik jamiyatida faolligini oshirishimiz zarur. Demokratiya taraqqiy etgan mamlakatlarni tizimiga yuzlanadigan bo'lsak ular ham asosiy e'tiborni yoshlarga, innovatsiyalarga qaratganini ko'ramiz.

Dunyoda huquq ustuvorligi bo'yicha yetakchi davlatlar: Daniya, Norvegiya, Finlandiya, Shvetsiya, Germaniya, Kanada kabi hisoblanadi. Bu davlatlar ichida Finlandiya ta'lim tizimi va aholini huquqiy savodxonligi, huquqiy madaniyati yuksak darajalarga erishgan. Ularning asosiy yutug'i birinchisi bu o'qishni rag'batlantirish ikkinchisi esa doimiy o'qishga odatlangan yoshlar. Bu aholisi orasida savodxonlik keng targ'ib qilinadi. Bu yerda nafaqat kitob nazarda tutilyabdi balki matbuot, ommaviy axborot vositalari, gazeta, jurnallarni o'qishga odatlangan.

Agar e'tibor qiladigan bo'lsak bugungi kunda gadjetlarga ijtimoiy tarmoqlarda tebeligimiz ortib bormoqda. Gadjetlar texnologilardan foydalanish davr talabi. Lekin bu kabi zamonaviy texnologiyalardan ta'lim yo'lida foydalanayotgan yoshlar juda kam. Huquqiy savodxonlikni oshirmoqchi bo'lsak eng avvalo yoshlarni kitobxonlikka, gazeta va jurnallarga o'qishga chorlab, gadjetlardan tog'ri foydalanishini targ'ib qilishimiz kerak.

Shuningdek chop etilayotgan gazeta, jurnallarni sifatiga ulardagi huquqiy va boshqa ma'lumotlarni, yangiliklarni qiziqarli va tushunarli qilib yoritib beritish zarur. Keyingi qadam esa qishloqlarda, tumanlarda, shaharlarda ko'chma kutubxonalar tashkil etish. Bu juda samarali kitobxinlikka targ'ib etish hisoblanadi.

Ko'chalarda kutubxona bor ekan o'z o'zidan kitoblarga bo'lgan talab ham oshib boraveradi. Aholi va mana shu jamiyatga yashayotgan yoshlar ko'p kitob so'rar ekan demokratik fuqarolik jamiyat qurishda ham takliflar, innovatsiyalar, qonun ustuvorligiga targ'iblar paydo bo'lib boraveradi.

REFERENCES

1. Saidqulov N. Huquqiy madaniyat va huquqiy tarbiya asoslari. – Guliston, Universitet. 2020. 94 bet. (Saidkulov.N. “ Basics of legal culture and legal education ”).
2. Saydullayev.Sh.A. Davlat va huquq nazariyasi – Toshkent.: Yuridik adabiyotlar publish, 2021. 248 bet (Saydullayev.Sh.A. “ State and law theory ”).

3. Husanboyev O.O. Huquqni qo'llash – huquqni amalga oshirishning maxsus shakli. Toshkent-2022. 73 bet (Husanboyev.O.O. “ Law enforcement is a special form of law enforcement ”)
4. Ahmedshayeva.M. Ijtimoiy munosabatlar va huquq.- Toshkent.: TDYU nashriyoti, 2023.- 112 bet (Ahmedshayeva.M. “ Social relations and law “)